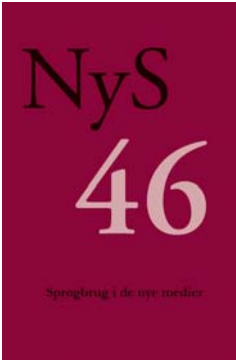

Titel:	"Det kommer an på hvilken stavfejl det er". Unge holdninger til stavfejl i nye medier	
Forfatter:	Anna Kristiansen og Marianne Rathje	
Kilde:	<i>NyS – Nydanske Sprogstudier</i> 46, 2014, s. 103-131	
Udgivet af:	NyS i samarbejde med Dansk Sprognævn	
URL:	www.nys.dk	

© NyS og artiklens forfatter

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre NyS-numre (NyS 1-36) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

”Det kommer an på hvilken stavfejl det er”

Unge holdninger til stavfejl i nye medier

ANNA KRISTIANSEN OG MARIANNE RATHJE

INDLEDNING

I medierne støder man af og til på den påstand at danske børn og unge er dårligere til at stave end tidligere generationer var det (se fx Giebner & Saietz 2011; Svanholm & Vennekilde 2007; Christensen 2013). Især de nye sociale medier beskyldes for at gøre unge dårligere til at stave og afspejle at de unge er ligeglade med deres egne og andres stavfejl (Stæhr 2013). I 2012 lavede den ene af denne artikels forfattere (Anna Kristiansen) en mindre holdningsundersøgelse¹ hvor de informanter som deltog, mente at de nye sociale medier var den største trussel mod det danske skriftsprog. Således mente 38 % af de i alt 525 respondenter i undersøgelsen at sociale medier var en større trussel mod skriftsproget end fx ungdomssprog, påvirkning fra engelsk, ukorrekt sprogbrug i de traditionelle medier og mangelfuld undervisning i skolerne. Der findes altså en negativ forestilling i det danske samfund om de nye mediers skadelige indvirkning på skriftsproget og om at de unge er bannerførere eller de største ofre i denne udvikling – antagelser som dog endnu er udokumenterede i forskningen.

I denne artikel vil vi undersøge unges holdninger til stavfejl i de såkaldt nye medier, nemlig på Facebook og sms, og se på om danske unges holdninger til stavfejl svarer til de negative forestillinger i den offentlige diskurs. Undersøgelsesspørgsmålene er: Hvilke (bevidste og ubevidste) holdninger har danske unge til stavfejlstyper i statusopdateringer på Facebook og i sms'er? Og hvad er deres begrundelser for disse holdninger? Det er væsentligt at undersøge sprogholdninger fordi det gennem flere studier er godtgjort at det fortrinsvis er sprogholdninger der skaber sprogforandring: ”We assume that language varies and changes as a consequence of the valorization processes inherently

present in the construction of boundaries between social groups ... people will (be motivated to) set aside or restrict speech habits that they feel bad about and adopt ways of speaking that they see positively” (Kristiansen, Garrett & Coupland 2005: 12 f.). Citatet gælder talesprog, men vi antager at det også er gældende for skriftsprog: Synes en skribent at stavefejl er irriterende, vil han/hun sandsynligvis selv gøre sig umage for at undgå dem. Synes skribenten derimod at normafvigelser er seje eller ligegyldige, vil motivationen for at undgå dem være mindre. Hvis holdningsundersøgelser altså viser at de unge er ligeglade med stavefejl, vil vejen for en sprogforandring der medfører hyppigere brud på retskrivningsnormen, måske være banet (og den sproglige dommedag være nær i nogles øjne). Hvis holdningsundersøgelser derimod viser at de unge er irriterede over stavefejl, og synes at de peger på en manglende kompetence hos skribenten, må de unge formodes at tilpasse sig den gældende retskrivningsnorm.

Artiklen bygger på to undersøgelser af unges holdninger til stavefejl i de nye medier. Den første undersøgelse er en del af et speciale (Kristiansen 2013) hvori der primært benyttes kvantitative metoder, og denne undersøgelse vil i artiklen blive refereret til som Undersøgelse I. Den anden undersøgelse er en del af et postdocprojekt, og den er primært kvalitativ. Sidstnævnte undersøgelse vil blive refereret til som Undersøgelse II.

TIDLIGERE FORSKNING PÅ OMRÅDET

Det er sparsomt hvad der findes af forskning om holdninger til stavefejl. I Elbro 2004 finder man dog en mindre undersøgelse af irritationsvækkende stavefejl. Det drejer sig om en undersøgelse af holdninger til 22 udvalgte stavefejl vurderet af læsere af tidsskriftet *Mål og Måle*. De stavefejl som respondenterne i undersøgelsen finder mest irriterende, er brug af nutids-*r* ved infinitiv ((*at*) *introducerer*) og særskrivningsfejl (*banegårds center*). De mindst irriterende stavefejl var manglende stort bogstav ved propriér (*korsør*), manglende stort begyndelsesbogstav i en forkortelse (*a4-format*) og manglende stumt *d* i *nytt* og de hyperkorrigerende ekstra *d*-er i *jydske* og *brædt*. Fonologisk betingede vokalfejl (*brosebad*, *blest* og *nivo*) befandt sig midt imellem.

Elbro konkluderer i artiklen at "[d]e ortografiske allergier findes (...) hvor man associerer fejlene med et eller flere usympatiske motiver eller karaktertræk hos den skrivende", og at "[d]en helt klassiske allergi er den, der vækkes af sjsuskefejl" (Elbro 2004: 26 f.). Elbro konkluderer endvidere at stavefejl som skyldes reelt manglende evner til at stave korrekt, ikke irriterer læseren, men blot skaber medlidenhed (Elbro 2004: 27). Det er altså sjsuskefejl og ikke kompetencefejl som irriterer de voksne læsere mest. Elbros undersøgelse vedrører ikke specifikt de nye medier, og respondenternes gennemsnitsalder er højere hos Elbro end i artiklens undersøgelser, men da Elbros undersøgelse er den eneste (kendte) danske undersøgelse af direkte holdninger til stavefejl, udgør den et væsentligt bidrag til forskningen på området, og vi vil derfor bruge dens resultater som sammenligningsgrundlag.

Undersøgelser af unges holdninger til de nye medier finder vi til gengæld hos Stæhr (2013). Stæhr har fulgt to folkeskoleklasser fra 7. til 9. klasse, på bl.a. Facebook og på den baggrund undersøgt hvordan forskellige normer kommer til udtryk i deres adfærd på sitet. Stæhr finder den bevidste holdning at sproget på Facebook står i klar kontrast til sproget i fx en dansk stil, således at sproget på Facebook er frit og normløst, mens sproget i en dansk stil skal overholde en række formelle regler (Stæhr 2013: 9). Stæhrs undersøgelser tyder dog på at dette billede af Facebook som et frirum hvor man kan skrive som man vil, er en myte: Der er tydelige regler for hvordan de unge kan og ikke kan skrive på Facebook, og hvis de bryder disse regler, vil de ofte blive sanktioneret fx ved at blive drillet af deres facebookvenner (Stæhr 2013: 18 ff.). De unge overvurderer altså hvor frie sprognormerne er, og er ikke bevidste om de sprognormer de selv er med til at opretholde og sanktionere overtrædelser af. Resultatet lægger op til at bruge såvel direkte som indirekte metoder til undersøgelse af dette emne.

Hos Rotne (2009) og Laursen (2004), der ligesom Stæhr (2013) er kvalitative undersøgelser, finder vi ligeledes den konklusion at de unge går op i hvordan de skriver på sociale medier, og alle tre undersøgelser peger dermed på at de nye genrer på ingen måde er normløse for de unge. Resultatet går imod de forestillinger der florerer i medierne, som vi præsenterede i indledningen, og vi vil i Undersøgelse I give et kvantitativt bidrag til de kvalitative undersøgelser.

Kreiner, Schnakenburg, Green, Costello og McClin (2002) har undersøgt sammenhængen mellem stavefejl og vurderingen af generelle staveevner, intelligens og logisk sans. Undersøgelsen er foretaget med såvel direkte som indirekte metoder. I nærværende artikel skelnes der mellem fonologiske fejl (fejl hvor det stadig er muligt at udtale ordet korrekt ud fra stavemåden, fx *værd*en for *verden*) og typografiske fejl (fejl hvor bogstaverne ikke lydligt skaber det ord som det skulle betegne, fx *verdne* for *verden*). Respondenterne har bl.a. udfyldt en diktat og en intelligens-test, og resultatet var at der var en moderat, men signifikant sammenhæng mellem staveevner og intelligens således at de personer der scorede højt i diktaten, generelt også scorede højt i intelligens-testen. Respondenterne skulle desuden læse et kort essay der enten var fejlfrit eller havde et antal fonologiske eller typografiske fejl (antallet blev justeret i de tre undersøgelser), og de blev så bedt om at vurdere forfatteren af teksten i forhold til vedkommendes generelle staveevner, intelligens og logiske sans. Tekstforfatterens staveevner blev vurderet til at være signifikant dårligere i essayene med hhv. fonologiske og typografiske stavefejl end ved essayet uden stavefejl, men "[t]he presence of spelling errors did not reliably affect the ratings of intellectual ability or of logical ability" (Kreiner et al. 2002: 15). Det konkluderes endvidere: "readers do not appear to make different attributions about phonological errors than they do about typographical errors" (Kreiner et al. 2002: 15). Ifølge undersøgelsen skal man således ikke forvente at blive bedømt anderledes hvis man laver typografiske fejl, end hvis man laver fonologiske fejl. Vi vil i denne artikel undersøge om de unge respondenter i lighed med respondenterne i Kreiner et al. (2002) heller ikke dømmer personer der laver stavefejl som mindre intelligente.

UNDERSØGELSE I

Formålet med Undersøgelse I er at afdække såvel de unges bevidste og ubevidste holdninger til stavefejl i de nye medier og undersøge om der var overensstemmelse mellem dem. Undersøgelsen består af to delundersøgelser: et spørgeskema om bevidste holdninger til stavefejl på Facebook og en variation af den såkaldte *sprogmasketest* (se nedenfor) der skulle afdække de unges ubevidste holdninger til stavefejl på Face-

book. Nedenfor beskrives først hvordan data er indsamlet, og hvilke stavfejlstyper vi har udvalgt, dernæst hvordan de unge tilkendegav deres holdninger i hhv. spørgeskema (bevidste holdninger) og sprogmasketest (ubevidste holdninger).

Respondenter

Spørgeskemaets og sprogmasketestens respondenter udgøres af 352 elever mellem 15 og 22 år fra otte sjællandske ungdomsuddannelser. 38 % af eleverne er drenge, og 62 % er piger. Eleverne har alle udfyldt en sprogmasketest (også kaldet *matched guise test*, se nedenfor) der skulle vise deres ubevidste holdninger, og derefter har de udfyldt et spørgeskema der skulle vise deres bevidste holdninger. I hver klasse har undersøgelseslederen efter udfyldelse af test og spørgeskema talt med eleverne om undersøgelsen og dens formål, og de har haft mulighed for kort at fortælle om baggrunden for deres besvarelser.

Signifikanstest²

Alle resultater fra sprogmasketesten (se nedenfor) er signifikanstestet i forhold til køn, uddannelsesinstitutioner og etnicitet, mens kun udvalgte spørgsmål i spørgeskemaet er det. Eksempelvis er der ikke signifikanstestet for forskelle i drenge og pigers besvarelser på spørgsmål hvor der ikke på forhånd var en tese om at drenge og pigers holdninger ville divergere. Det skyldes at det ifølge god skik for signifikanstestning kræver en lavere p-værdi for at et resultat er signifikant for hver gang man signifikanstester det samme datasæt.

Stavfejl

Vi bruger i denne artikel begrebet *stavfejl* for afvigelser fra retskrivningsnormen. Når vi ikke taler om ortografiske afvigelser, skyldes det at vi undersøger holdninger til afvigelser fra retskrivningsnormen som er karakteriserede ved at de med stor sandsynlighed er utilsigtede og altså fremkommet ved en fejl fra skribentens side. Det er selvfølgelig altid problematisk at kategorisere på baggrund af en formodning om skribentens hensigt, men kategorien skal ses som modsætning til mere tydeligt tilsigtede, og måske genreafhængige afvigelser fra retskrivningsnormen af typen "LÆÆÆÆÆKKERT!!!", "det' zindzygt"

og ”4real??” som også forekommer i de nye medier (se Rathje 2013). Det er vigtigt at bibeholde denne skelnen mellem de reelle stavfejl og de intenderede afvigelser fra retskrivningsnormen da holdningerne til afvigelsestyperne sandsynligvis er forskellige og måske endda modstridende (i øvrigt tolker vi slåfejl som en underkategori til stavfejl. Se Rathje 2013 for en diskussion af stavfejl/slåfejl ift. bevidsthed og kompetence).

De stavfejlstyper der undersøges holdninger til, er: 1) nutids-*r*-fejl, 2) fejl ved sær- og sammenskrivning, 3) fejl ved stumme bogstaver, 4) fonologisk betingede vokalfejl (fx *vården* for *verden*), 5) fejl i dobbelt-/enkeltkonsonant, 6) forkert brug af store og små bogstaver og 7) slåfejl. Der er ét eksempel på hver af stavfejlstyperne i hver variant af sprogmasketesten, med undtagelse af sær- og sammenskrivning, som der er tre eksempler på. Det skyldes bl.a. at netop denne fejltipe i Elbros undersøgelse (2004) blev bedømt som værende den mest irriterende stavfejlstype af de voksne respondenter, og det skulle undersøges om det også gjaldt vores unge respondenter, og om der i så fald var forskel på hvordan en etableret sammensætning (*røvhul*) blev bedømt i forhold til en ikkeetableret sammensætning (*matematikopgave-amok*) (se Heidemann Andersen & Diderichsen 2011 om etablerede og ikke-etablerede sammensætninger). Samtidig var det ønskeligt med et eksempel på fejlagtig sammenskrivning (*enelleranden*) for at se om holdningerne til sammenskrivningsfejl, som det var tilfældet i Elbro 2004, adskilte sig fra holdninger til særskrivningsfejl.

Stavfejlformerne er valgt ud fra flere kriterier: De skulle kunne passe ind i de udvalgte facebookopdateringer, og de skulle høre under de stavfejlstyper vi ønskede at undersøge holdninger til. Desuden skulle det være tilpas iøjnefaldende stavfejl, så så stor en del som mulig af respondenterne opdagede dem, uden at fatte mistanke til formålet med undersøgelsen. De udvalgte stavfejl er derfor ikke generelt frekvente fejlformer.

Spørgeskema

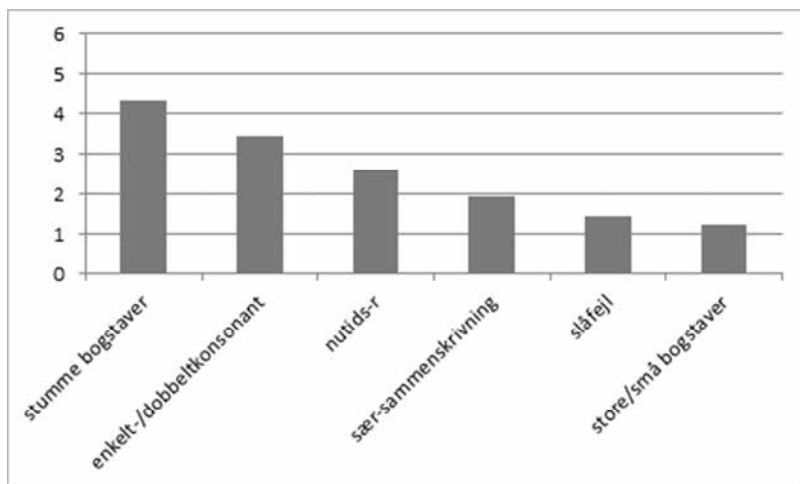
I spørgeskemaet bliver respondenterne bedt om at rangere seks stavfejlstyper efter hvor alvorlige de mener de er hvis de optræder på Face-

book. Eleverne bliver også bedt om på en femtrinsskala at tilkendegive hvor meget det betyder for dem at stave korrekt på Facebook.

Ifølge besvarelserne går de unge højt op i at stave korrekt i statusopdateringer. På spørgsmålet om hvor meget det på en skala fra 1-5 betyder for dem at stave korrekt på Facebook, hvor 5 har overskriften ”det betyder rigtig meget”, og 1 har ”det betyder ingenting”, satte 77 % af de unge deres kryds ved enten 4 eller 5. Det samlede resultat for dette spørgsmål er signifikanstestet,³ og svarfordelingen var signifikant ($p < 0,0001$). Også i de efterfølgende klassesdiskussioner skinnede det igennem at det betød meget for de unge at stave korrekt på Facebook, og flere elever fortalte at de undlod at skrive statusopdateringer bl.a. fordi de var bange for at lave stavfejl. Vi ser således at de unge generelt er motiverede for at stave korrekt på Facebook, og dette resultat modsiger de holdninger der af og til optræder i medierne.

I figur 1 ses respondenternes gennemsnitlige rangorden for hvor alvorlige de har angivet at de forskellige stavfejlstyper er når de forekommer på Facebook. Jo tættere vurderingen er på 6, des alvorligere har respondenterne ment at stavfejlen er.⁴

FIGUR 1

Figuren viser respondenternes rangorden for hvor alvorlige de mener de forskellige stavfejlstyper er når de skrives i statusopdateringer på Facebook. Jo højere tal, jo værre har respondenterne ment fejlen var.

Af figur 1 fremgår det at de unges besvarelser afviger markant fra de voksnes besvarelser i Elbro 2004: De unge finder ikke fejl i sær- og sammenskrivning og nutids-*r*-fejl særlig alvorlige. Til gengæld mener de at fejl ved stumme bogstaver, som ikke var blandt de mest irriterende hos Elbros voksne respondenter, er den mest alvorlige af de udvalgte stavfejlstyper man kan lave. Det er altså de stavfejl der burde være lettest at undgå, dvs. fejl i store/små bogstaver og slåfejl som de unge i undersøgelsen er mest ligeglade med – helt omvendt af resultaterne i Elbro (2004). De fleste ville kunne rette slåfejl og manglende stort begyndelsesbogstav efter punktum eller i proprier ved en enkelt gennemlæsning. De øvrige fejltyper, fx stumme bogstaver og enkelt-/dobbeltkonsonant, må derimod formodes at være sværere at undgå for de usikre sprogbrugere. Eleverne diskuterede dette i de efterfølgende klassediskussioner: De syntes at folk der lavede stavfejl ved stumme bogstaver og enkelt- eller dobbeltkonsonant, virkede dumme. Her sagde en 3.-årgangs-handelsskoleelev fx:

Vi dømmer på stavfejl, men det kommer så også an på hvilken stavfejl det er. Hvis det er nutids-*r* der mangler fx, de er måske lidt slemmere end hvis man glemmer et stort forbogstav. Fordi at et stort forbogstav efter punktum, det er helt normalt, det ved man godt at folk godt kan finde ud af, så det virker mere som om at folk er dovne, frem for at de er uvidende, og det er sgu bedre, det er det fordi at dovne det kan vi alle sammen være. Men hvis man ikke ved at *køre* frem for *kører* eller *vem* med uden *b*. Altså sådan nogle ting det skal man vide.

Eleven mener ikke det betyder så meget hvis man laver stavfejl som kan karakteriseres som sjuskefejl, mens reelle ukyndighedsfejl er alvorlige fordi de får en skribent til at fremstå som uvidende. Også denne pointe står i kontrast til konklusionen hos Elbro om at ukyndighedsfejl kun vækker medlidenhed hos læseren, mens det er sjuskefejlene der straffes.

Der var ikke nævneværdige forskelle på piger og drenge vurdering af stavfejlene. Dog var der flere piger der fandt stavfejlene alvorlige end drenge.

Sprogmasketest

Den metode der er brugt til at undersøge de unges *ubevidste* sprogholdninger, er en variant af sprogmasketesten (*matched guise test*). Testen er ofte anvendt i undersøgelser af holdninger til talesprog, fx til brug af engelske ord og udtryk i dansk (Heidemann Andersen 2004), bandeord (Grann 2012), forskellige nabosprog (Lambert et al. 1965), accent (Kirilova 2006, Ritzau 2007) og dialekt (Kristiansen 1999, Mægaard 2001). Metoden er dog så vidt vides ikke tidligere benyttet på skriftsprog, hvad der kan være et problem fordi vi så ikke ved hvordan testen vil fungere med skriftsprogs materiale, og om det vil være lettere for respondenterne at gennemskue maskeringen når de har materialet sort på hvidt. Derfor har forsøgslederen gjort meget ud af efter testen at udspørge respondenterne om hvad de tror formålet med undersøgelsen er (se nedenfor).

En sprogmasketest består typisk af en række sprogpørv (lydoptagelser) henholdsvis med de sprogræk som man ønsker at undersøge holdninger til (fx sønderjysk dialekt), og uden disse sprogræk (fx standarddansk). Respondenterne bliver bedt om at lytte til hver af sprogpørvne og derefter notere, typisk i et afkrydsningsskema med foruddefinerede antonyme skalaer (fx spændende/kedelig, klog/dum), hvordan deres indtryk af personen der taler, er. Sprogmaskeundersøgelser afslører ofte en uoverensstemmelse mellem respondents bevidste og ubevidste sprogholdninger – især hvis holdningerne afviger fra det normalt accepterede eller politisk korrekte (Kristiansen et al. 2005: 14).

I denne sprogmaskeundersøgelse består masketesten af 14 eksempler på facebookopdateringer af 1-3 linjers længde. Statusopdateringerne er autentiske, men er blevet anonymiseret ved at der er indsat en grøn avatar i stedet for personernes profilbillede, og personerne bag opdateringerne har fået andre navne. Halvdelen af personerne bag opdateringerne er piger og halvdelen drenge. Statusopdateringerne er skrevet af unge på alder med respondentgruppen (cirka 14-20 år). Op-

dateringerne er valgt ud så de ikke har politiske eller provokerende budskaber, for at dette ikke skulle påvirke de unges vurderinger.

Skalaer

Respondenterne bliver i masketesten bedt om at læse hver statusopdatering og derudfra vurdere hvordan de tror personen bag er. Under hver statusopdatering er der et afkrydsningsskema med ni antonyme syvtrinsskalaer, som respondenterne bliver bedt om at bruge til at vurdere personerne med (se tabel 1). Disse skalaer er lavet med inspiration fra andre sprogmaskeundersøgelser, navnlig Kristiansen et al. (2002).

TABEL 1. EKSEMPEL PÅ SIDE I SPROGMAKETESTEN⁵

Mathias Sol Jeppesen

Mit hus blev invaderet af gal køtter, og min kat pissede på stolen af skræk. Fedt!

Like · Comment · Share · 57 minutes ago

Hvordan tror du denne dreng er? (sæt ét kryds per linje)

Klog								Dum
Usikker								Selvsikker
Tjekket								Utjekket
Frembrusende								Genert
Spændende								Kedelig
Ikke til at stole på								Til at stole på
Effektiv								Sløv
Snobbet								Nede på jorden
Flink								Usympatisk

Mht. de anvendte skalaer fastslår Kristiansen et al. (2002) med henvisning til Giles, Hewstone, Ryan & Johnson (1987) at det er ”et veletableret fund at de forskelle der findes mellem standard- og ikke-standard-sprogbrug(ere), især vurderes mht. ’kompetence’ og ’socialitet’” eller med andre ord ”’status’ og ’solidaritet’”. Skalaerne er derfor også designet til at kunne passe ind under disse kategorier. Kristiansen tilføjer på baggrund af resultater fra en undersøgelse af unge næstvederes ubevidste holdninger til dialekt (Kristiansen 1999) kategorien ’dyna-

mik'. I Undersøgelse I er denne kategori også med, eftersom undersøgelser viser at traditionelt stigmatiserede dialekter til tider opvurderes i især denne kategori (Maegaard 2005). Så hvis der er ved at ske en holdningsændring til (bestemte typer af) stavfejl som ligeledes traditionelt er stigmatiseret, kunne man forestille sig at også det ville afspejle sig i denne kategori, og at personer der laver stavfejl ville blive vurderet som mere dynamiske. Hvis skalaerne inddeles efter hvilken kategori de tilhører, ser det ud som i tabel 2.

TABEL 2. SKALAKATEGORIER

Kompetence	Sociabilitet	Dynamik
klog – dum	frembrusende – genert	tjekket – utjekket
effektiv – sløv	spændende – kedelig	
usikker – selvsikker	til at stole på – ikke til at stole på	
	snobbet – nede på jorden	
	flink – usympatisk	

Procedure ved dataindsamling

Der er to versioner af sprogmasketesten i undersøgelsen: en med stavfejl i opdatering 2, 5, 6, 8, 10 og 11, og en med stavfejl i statusopdatering 3, 4, 7, 9, 12 og 14. Cirka halvdelen af respondenterne har fået den ene sprogmaskeversion, og halvdelen har fået den anden. Der er ikke helt lige mange respondenter i hver gruppe. Det skyldes et ønske om at undgå at dele klasser op så nogle i en klasse fik den ene test og nogle den anden. Hvis eleverne opdagede at deres test ikke var ens, ville de kunne regne ud hvad testen handlede om. Bortset fra stavfejlene er de to sprogmaskeversioner ens. I modsætning til traditionelle sprogmasketest, er det altså her ikke de samme elever der bedømmer alle/begge versioner af de sammenlignelige sprogrøver. For at vurdere betydningen af denne potentielle fejlkilde har ingen af sprogmaskeversionerne stavfejl i opdatering 1 og 11, og det kan dermed undersøges om de to respondentgrupper er nogenlunde enige i deres vurderinger af personerne bag opdateringerne. Hvis der er signifikante forskelle i deres vurderinger af disse personer, er det et tegn på at de to respondentgrupper er for forskellige til at kunne sammenlignes, og man kan ikke regne med at undersøgelsens øvrige resultater er pålidelige.

Efter udfyldelsen af sprogmasketesten blev eleverne spurgt om hvad de troede formålet med testen var. På den måde ville det blive afsløret hvis eleverne havde regnet ud at det ikke kun handlede om facebookopdateringer, men også om stavning. Ingen af eleverne mente at undersøgelsen handlede om stavefejl, hvilket vi tager som et tegn på at maskeringen er lykkedes, og at det er rimeligt at tolke svarene som respondenternes ubevidste sprogholdninger.

Fejlkilder

En mulig fejlkilde i materialet er at der er så få eksempler på hver stavefejlstype. Det er sandsynligt at der i hver stavefejlskategori er et hierarki hvor nogle stavninger er vanskeligere end andre, og derfor bliver vurderet hårdere end andre, og muligvis er de valgte stavefejl ikke i samme ende af hierarkiet. Eksempelvis er det sandsynligt at stavefejl i frekvente og korte ord (fx *vad* i stedet for *hvad*) ses som værre end stavefejl i længere og mindre frekvente ord (fx *virvel* for *hvirvel*) selvom ordene tilhører samme stavefejlstype, simpelthen fordi det ene ord forekommer hyppigere og er kortere og dermed nemmere at stave (jf. Detlef & Lund 1986). Og hertil kommer at vi ikke med sikkerhed ved om respondenterne har opdaget hver enkelt stavefejl. På bagsiden af papirarket med sprogmasketesten blev respondenterne bedt om, uden at bladre tilbage i testen, at svare på om der var stavefejl i nogen af statusopdateringerne. Selvom langt de fleste (90 %) har svaret bekræftende, betyder det ikke nødvendigvis at de har opdaget samtlige stavefejl. Men ved de opdateringer hvor respondentgruppernes vurderinger afviger signifikant fra hinanden, kan man gå ud fra at det skyldes at en tilstrækkelig stor del af respondentgruppen med stavefejlsversionen har registreret stavefejlen.

Resultater af sprogmasketest

Resultaterne fra sprogmasketesten er signifikantstestet med Mann-Whitneys signifikanttest, som traditionelt bruges ved sprogmasketest. Der var ingen signifikante forskelle i respondentgruppernes vurdering af de to statusopdateringer uden stavefejl, hvilket altså tyder på at de to grupper er tilstrækkeligt ens til at det er redeligt at sammenligne dem. Et af de vægtigste resultater af sprogmasketesten er at stort set alle

signifikante forskelle kun findes på de skalaer der havde at gøre med kompetence, og især på klog-dum-skalaen. Det resultat overrasker set i lyset af resultaterne fra Kreiner et al. (2002), hvor der ikke var tegn på at stavefejl havde indflydelse på hvordan man blev vurderet intelligensmæssigt. Der er til sammenligning kun en enkelt signifikant forskel på skalaer der har at gøre med sociabilitet. Her vurderes personen der staver *matematik opgave amok* i tre ord i stedet for ét, som signifikant mere usympatisk end personen der staver det i et ord. På tjekket-utjekket-skalaen der har at gøre med dynamik (den skala hvor traditionelt stigmatiseret sprogbrug der er på vej til at blive mere prestigøs, opvurderes (Maegaard 2005)), er der to signifikante forskelle i materialet: Personen der mangler nutids-*r* i *kører*, og personen der mangler det stumme *h* i *hvad*, vurderes som signifikant mindre tjekkede end personerne der staver disse ord korrekt. Ingen personer med stavefejl bliver altså vurderet som mere tjekkede end personer der staver korrekt, hvilket antyder at der ikke er ved at ske en holdningsændring hos de unge i retning af at det skulle være sejt at bruge de udvalgte normafvigelser.

I det hele taget er der ingen af statusopdateringerne med stavefejl hvor personerne bliver vurderet mere positivt end uden stavefejl. Alle signifikante forskelle i undersøgelsen viser at de unge nedvurderer personer der laver stavefejl, og at der dermed intet socialpsykologisk er at vinde ved at lave stavefejl. Her er det selvfølgelig vigtigt at huske på at de fleste stavefejl i denne undersøgelse er relativt iøjnefaldende, og at vi i øvrigt ikke beskæftiger os med ikkeautoriseret sprogbrug som ikke kan kategoriseres som fejl, men snarere er ”bevidst kreativ sprogbrug” (fx brug af LEET⁶ (se Rotne 2009, Androutsopoulos 2011), dialekt- eller multietnolektmimende skrifttræk (se Westergaard 2013)) (se i øvrigt Rathje 2013 for en diskussion af bevidste og ubevidste afvigelser fra retskrivningsnormen).

Personerne bag statusopdateringerne med fejl i ord med stumme bogstaver bliver af de unge vurderet som signifikant dummere end personerne der har stavet ordene korrekt. Personen der skrev *vad*, blev desuden bedømt som signifikant mere sløv og utjekket end når han skrev *hvad*. Dette resultat er helt i overensstemmelse med besvarelserne i spørgeskemaet, hvor denne fejltipe blev vurderet som den værste. Ved flere af de andre stavefejlstyper var resultaterne mindre entydige.

De unge mente at personerne der undlod nutids-*r* i *lører*, skrev *løter* med dobbeltkonsonant og *løvestet* i stedet for *kvæstet*, var signifikant dummere end hvis de havde stavet ordene korrekt.

Den stavefejlstype som de unge reagerede mindst på i masketesten, var fejl i sær- og sammenskrivninger. Dette hænger fint sammen med resultaterne fra spørgeskemaresultaterne, hvor den fejl også var en af dem der blev vurderet som mindst alvorlig, og som den eneste stavefejlstype var der ingen signifikante resultater på klog-dum-skalaen hos personer med sær- og sammenskrivningsfejl: Personerne der skrev *møde pligt* og *røv hul* blev ikke vurderet signifikant anderledes end dem der sammenskrev ordene. Det er bemærkelsesværdigt at det etablerede og frekvente *røvhul* og det mere seriøse *mødepligt* således ikke afføder en nedvurdering, mens fejl i en mere kompleks sammenskrivning som *matematikopgaveamok* gør. Dette resultat antyder at respondenterne har haft større fokus på betydningen af ordene (*matematikopgaveamok* kan måske opfattes som en lidt fjollet ad hoc-konstruktion, hvorimod de to andre ord er leksikaliserede), end på formen, dvs. om ordene er sær- eller sammenskrevet.

Der var ingen signifikante forskelle på hvordan piger og drenge vurderede personerne afhængigt af deres stavefejl, ligesom der ikke var entydige signifikante forskelle i forhold til hvilke uddannelsesinstitutioner de unge kom fra eller i forhold til deres etnicitet.

Hvis man sammenligner sprogmasketest og spørgeskema, stemmer resultaterne mellem de to undersøgelser altså ganske godt overens. Fejl med stumme bogstaver, som respondenterne i masketesten nedvurderede, er også den stavefejlstype som de i spørgeskemaet finder er den værste. Og sær- og sammenskrivningsfejl er den fejltipe som der var færrest signifikante forskelle ved i masketesten, ligesom det i spørgeskemaet bliver vurderet som den mindst alvorlige stavefejl af de fejltyper som var fælles for undersøgelserne.

Umiddelbart er der altså ikke forskel på de unges bevidste og ubevidste holdninger til disse stavefejlstyper, hvilket sandsynligvis skyldes at der ikke er noget tabu forbundet med deres reelle sprogholdninger på dette område (jf. Mægaard 2005, Kristiansen et al. 2005: 14).

I Undersøgelse I har vi således undersøgt de unges bevidste og ubevidste holdninger til udvalgte typer af stavfejl. Undersøgelsen har vist at de unge generelt går højt op i at stave korrekt på Facebook, og at cirka halvdelen generelt irriteres af stavfejl på siden. Deres bevidste og ubevidste holdninger til stavfejl divergerer tilsyneladende ikke. Respondenterne mener desuden at stavfejl ved stumme bogstaver og ved enkelt- og dobbeltkonsonant er de værste af de her udvalgte fejltyper hvis de skrives på Facebook. Hvis man laver disse stavfejl, kan man forvente at blive bedømt af de unge som mindre kompetent, især mindre intelligent, end ellers.

Hvor vi i Undersøgelse I har fået et kvantitativt overblik over de unges bevidste og ubevidste holdninger til stavfejl og stavfejlstyper, undersøger vi i Undersøgelse II for det første om de bevidste holdninger til stavfejlstyper som vi har set de unge give udtryk for i Undersøgelse I, er de samme når vi spørger en anden gruppe unge der dels er yngre, dels er mere geografisk spredt. For det andet undersøger vi i Undersøgelse II hvordan de adspurgte unge begrundet deres rangering af forskellige stavfejlstyper: Hvorfor vurderer de stavfejlstyperne som de gør?

UNDERSØGELSE II

Undersøgelse II er som nævnt en del af Marianne Rathjes postdocprojekt *R de nye medier 1 trusl mod skriftsprågd? Nye mediers påvirkning af det konventionelle skriftsprog*. Nedenfor beskrives først hvordan data er indsamlet, dernæst hvordan de unge vurderede de allerede beskrevne stavfejlstyper, og endelig hvordan de unge begrundede deres vurdering.

Indsamlingsmetode

Der er foretaget 10 interviews⁷ om skriftsproget i de nye medier med unge informanter født i 1996-1998, dvs. på optagetidspunktet (2013) var informanterne 15-17 år. Halvdelen var drenge, halvdelen piger, og 6 gik i 9. klasse, 4 gik i 8. klasse på tidspunktet for interviewet. De 10 interviews varer knap 30 min. hver, og i løbet af denne halve time bliver informanterne stillet spørgsmål om deres skrivevaner og skrivestrategier i de nye medier. Herudover præsenteres informanterne

mundtligt for det samme skema om stavefejl som i Undersøgelse I, og det er primært informanternes svar på spørgsmålene i dette skema som her skal præsenteres. Skemaet fra Undersøgelse I blev taget med i Undersøgelse II for at se om der var tale om de samme holdninger, og for i højere grad at få uddybet hvad der lå bag rangeringerne af stavefejlstyperne. En forskel på Undersøgelse I og II er at informanterne i Undersøgelse I er blevet spurgt om rangering af stavefejlstyperne i genren Facebook, mens dette i undersøgelse II er udvidet til at omfatte både Facebook og sms. Vi vurderer at udvidelsen ikke har haft nævneværdig betydning for resultaterne eftersom de to genrer begge må siges at gå under betegnelsen ”nye medier”.

Rangeringen af stavefejlene

Informanterne i Undersøgelse II vurderede, ligesom i Undersøgelse I, stavefejlstypen ”stumme bogstaver” (fx *vem* for *hvem*) til at være den alvorligste. Ligeledes blev også stavefejlstypen ”dobbeltkonsonant” (fx *lope* for *loppe*) vurderet til at være den næstmest alvorlige, se tabel 3 og 4:

TABEL 3

	<i>Astrid</i>	<i>Lisa</i>	<i>Lærke</i>	<i>Mia</i>	<i>Pia</i>	<i>Tore</i>	<i>Santi</i>	<i>Lucas</i>	<i>Philip</i>	<i>Chris</i>	Gns.
Fejl ved store og små bogstaver, fx efter punktum	3,5	3	3	1	5	6	1	2	3,5	2	3
Fejl ved stumme bogstaver, fx "vem"	5	5,5	5	5	5*	6	4	3	3	2,5	4,4
Fejl ved nutids-r, fx "køre"	1,5	4	5	1,5	3	4,5	2,5	1	2	2	2,6
Fejl ved sammen-skrivning, fx "sang fugl"	3,5	3,5	ikke svaret	1,5	3	2,5	1	2	2	3	2,4

Fejl ved dobbeltkonsonant, fx "lope"	3,5	4,5	3	4	5	3	2,5	2	4	2,5	3,4
Fejl ved slåfejl, fx "klommer"	2,5	2,5	1	1	2'	2,5	4	2	5,5	3,5	2,7
Gennemsnit karakter pr. person	3,3	3,8	3,4	2,3	3,8	4,1	2,5	2	3,3	2,6	

Oversigt over rangering af stavfejlstyper i Undersøgelse II. Jo højere tal der er givet (6 = maksimum, 1 = minimum), jo mere alvorlig en fejl synes informanten fejltypen er på Facebook og i sms.

TABEL 4

	Rangering i Undersøgelse II	Rangering i Undersøgelse I
Fejl ved store og små bogstaver, fx efter punktum	3	6
Fejl ved stumme bogstaver, fx <i>vem</i>	1	1
Fejl ved nutids-r, fx <i>køre</i>	5	3
Fejl ved sammenskrivning, fx <i>sang fugl</i>	6	4
Fejl ved dobbeltkonsonant, fx <i>lope</i>	2	2
Fejl ved slåfejl, fx <i>klommer</i>	4	5

Sammenligning af rangeringen af stavfejlstyper i Undersøgelse I og II (1 er den mest alvorlige fejl, 6 er den mindst alvorlige).

Som det ses, er der enighed i begge undersøgelser om de to mest alvorlige fejl, nemlig fejl ved stumme bogstaver og fejl ved dobbeltkonsonant.

Til gengæld er der ikke enighed om resten af pladserne i de to undersøgelser: Fejl ved store og små bogstaver bliver vurderet som en alvorligere fejl i Undersøgelse II, og det samme gælder slåfejl, mens det er omvendt med nutids-*r* og særskrivning, som vurderes mindre alvorligt end i Undersøgelse I. At der er den forskel på resultaterne i

Undersøgelse I og II, kan skyldes forskelle i indsamlingsmetode (skriftligt spørgeskema (I) overfor mundtligt interview (II)), informanternes uddannelsesniveau (gymnasium/teknisk skole (I) over for folkeskole (II)) eller den geografiske forskel på informanterne i de 2 undersøgelser (København (I) over for provinsen (II)). Undersøgelse II's informantgrundlag er dog også så lille at forskellene på resultaterne i Undersøgelse I og II også kan skyldes at der er så få informanter i Undersøgelse II.

I Undersøgelse II er der størst uenighed informanterne imellem om stavfejlstyperne ”store og små bogstaver” og ”slåfejl”. Ved fejltypen store og små bogstaver er den højest afgivne karakter 6, og den lavest afgivne karakter er 1, og dette er den fejltypen der har størst difference mellem laveste og højeste karakter. Differencen ved slåfejl er her næsthøjst af alle fejltyper: fra 1 til 5,5. Hvilke holdninger der ligger bag denne uenighed, kan bl.a. informanternes udsagn ifm. rangeringen kaste lys over, som det fremgår af næste afsnit.

Informanternes begrundelser for rangeringen

I hvert interview har intervieweren efterfølgende stillet uddybende spørgsmål til informanternes rangering af stavfejlstyperne. Ofte har informanten selv givet en begrundelse, men ellers har intervieweren stillet åbne spørgsmål, fx ”hvorfors synes du ikke det er alvorligt?”, uddybende spørgsmål, fx ”Synes du det er pinligt at lave sådan en fejl?” eller elaborerende spørgsmål til den afgivne karakter, fx ”Du siger det er alvorligt, men hvorfor giver du den så ikke 6?”. Informanternes spontane begrundelser og svar på interviewerens uddybende spørgsmål er blevet meningskondenseret (ud fra Kvale & Brinkmann 2008: 227 ff.) ud fra det foreliggende materiale (dvs. ikke på forhånd) og på den måde inddelt i 6 kategorier. De fra materialet genererede kategorier er: forståelse, kompetence, stil (genre, modtager og tempo), social betydning, selvurdering og retteværdighed.

I kategorien ”forståelse” kan man finde informantudsagn der går på hvorvidt en stavfejlstype menes at gå ud over eller ikke gå ud over forståeligheden. Kategorien ”kompetence” dækker over informantudsagn der begrundet en rangering med hvorvidt en person der lavede den pågældende stavfejlstype, kunne forventes at have kompetencen til

ikke at lave den. Kategorien ”stil (genre, modtager og tempo)” går på udsagn hvor informanterne nævner at deres rangering er afhængig af konteksten, dvs. hvilken genre de skriver i, hvem de skriver til, og om de har travlt eller ej. ”Social betydning” kaldes den kategori der dækker over udsagn om hvorvidt en overtrædelse af en retskrivningsnorm er pinlig eller ej, og kategorien ”selvvurdering” er opstået fordi informanterne af og til bragte en vurdering af hvorvidt de selv begår en given stavfejl, på banen. Endelig dækker kategorien ”retteværdighed” over udsagn om hvorvidt informanterne ville rette sig selv eller andre hvis de begik den pågældende stavfejl (det sidste tema tages sandsynligvis op fordi informanterne tidligere i hvert interview har skullet tage stilling til hvilke af de præsenterede stavfejl de ville rette sig selv og andre i). At alle kategorierne ikke befinder sig på samme niveau og fordeler sig på ret forskellige aspekter af samme tema, afspejler at kategorierne er materialebårne og udsagnene (oftest) informanternes spontane begrundelser.

Ud fra hvordan de meningskondenserede udsagn fordeler sig på de 6 beskrevne kategorier, kan hver af de 6 stavfejlstyper inddeles i 3 overordnede grupper: 1) Stumme bogstaver og dobbeltkonsonant, 2) Nutids-r, særskrivning og slåfejl, 3) Små og store bogstaver. I tabel 5 ses en samlet oversigt over udsagnskategorier og antallet af informanter der ytrede det kondenserede udsagn:

TABEL 5

Udsagns-kategori	Antal informanter der ytrede udsagnet					
	stumme bogstaver	dobbelt-konsonant	nutids-r	sær-skrivning	slåfejl	store og små bogstaver
Kompetence	5	4	1	0	0	0
Forståelse	4	4	6	6	7	0
Social betydning	2	1	0	0	0	0
Stil (genre, modtager, tempo)	2	2	2	0	1	3
Retteværdighed	3	1	2	0	1	2
Selvvurdering	2	1	3	2	1	0

Antal informanter der ytrede den angivne udsagnskategori ved hver stavfejlstype.

1) Stavefejlstyperne ”stumme bogstaver” og ”dobbeltkonsonant” er de to typer der vurderes som de mest alvorlige stavefejl i både Undersøgelse I og II, og yderligere er det altså i høj grad de samme udsagn dette valg begrundes med. Som det fremgår af tabel 5, er det især udsagn der går på ”kompetence” og ”forståelse” som rangeringen af disse to stavefejlskategorier begrundes med. Særligt det at kategorien ”kompetence” spiller så væsentlig en rolle for disse to stavefejlstyper, er interessant eftersom udsagn som kan rubriceres som gående på kompetence, kun nævnes de her anførte gange (bortset fra en enkelt gang herudover). For de unge er det altså mest alvorligt at lave stavefejl der kan begrundes i (manglende) kompetence:

”Det har man jo sådan lært siden lige siden 0., så det synes jeg godt man må bruge” (Astrid om stumme bogstaver).

”Det er sådan noget man burde lære-agtig. Noget 6.-klasse-stof.” (Lærke om stumme bogstaver).

”Det er bare dumt ... Fordi så er det som om man ikke kan stave ... Det er sådan noget man burde godt kunne ... Man ved jo godt at man godt kan stave til ”kunne du” i stedet for bare at skrive ”ku” eller ”hvad” og så bare skrive ”hva” (Mia om stumme bogstaver).

”Det er også sådan en man burde have styr på” (Lærke om dobbeltkonsonant).

Informanterne i eksemplerne deler altså en forestilling om at stavefejlstyperne ”stumme bogstaver” og ”dobbeltkonsonant” er stavefejl som man på deres faglige niveau (8./9. klasse) burde kunne undgå, og de går tydeligvis ud fra at de der laver denne fejltipe, ikke er i stand til at gøre det korrekt – i modsætning til hvis nogen skriver *ku* for *kunne*, som Mia siger i det viste eksempel ovenfor (jf. at vi tidligere har nævnt at undersøgelsen kun forholder sig til *fejl*, ikke mere kreativ sprogbrug, og jf. den tidligere henvisning til diskussionen om bevidste og ubevidste stavefejl i Rathje 2013).

Som det fremgår af tabel 5, spiller også kategorien ”forståelse” en central rolle ved rangeringen af de to stavefejlstyper:

”For man forstår ikke hvad der står” (Mia om dobbeltkonsonant).

”Der kan man godt blive i tvivl. Jeg ville i hvert fald tænke ”hvad er lope?” (Lucas om dobbeltkonsonant).

”Nogle gange kan det være et andet ord hvis man glemmer et [bogstav] (Philip om dobbeltkonsonant).

”Man ved jo ikke om der skal stå ”hvem” hvis der ikke er *h* på. Det ser lidt forvirret ud.” (Santi om stumme bogstaver).

Manglende forståelse af hvad der står, gives altså af flere informanter som en begrundelse for at vurdere stumme bogstaver og dobbeltkonsonant som en alvorlig stavefejl.

2) Denne gruppe af stavefejl (nutids-*r*, særskrivning og slåfejl) er karakteristiske ved at kategorien ”forståelse” også her spiller en afgørende rolle – dog på en noget anden måde end ved stavefejlstyperne ”stumme bogstaver” og ”dobbeltkonsonant”. Som det ses i tabel 5, er ”forståelse” den dominerende begrundelse for at have vurderet stavefejlstyperne ”nutids-*r*”, ”særskrivning” og ”slåfejl” som informanterne har. Og det gælder både som et forsvar for at have vurderet de nævnte stavefejl som ubetydelige og som alvorlige. Her først eksempler på at informanter der har vurderet nutids-*r* som en ubetydelig fejl, kommer med udsagn der kan henføres til kategorien ”forståelse”:

”Man ved godt hvad det er. Det vigtigste er at man forstår det” (Lucas om nutids-*r*).

”Der er ingen der rigtig tænker over det, de læser det bare så tænker de ”Nå, ja, ja, fint nok”” (Philip om nutids-*r*).

”Det ville stadig blive forstået” (Chris om nutids-*r*).

Men også udsagn der går på manglende forståelse, bruges af de informanter der har vurderet en fejl som alvorlig:

”Nogle gange så kan man jo så godt misforstå det der egentlig skulle have stået”. (Astrid om særskrivning).

”Man kan godt lige blive i tvivl om hvad det er” (Lucas om særskrivning).

”Meningen af det er længere væk” (Chris om særskrivning).

Denne gruppe af stavfejl begrundes altså hovedsagligt med forståelse som forsvar for en mild vurdering eller som begrundelse for at se fejlen som et problem, mens der ved disse typer af stavfejl til gengæld (næsten) ikke er udsagn der går på kompetence (kun 1).

Stavfejlstypen ”slåfejl” er også med i gruppen her fordi kategorien ”forståelse” fylder mest som forklaring på rangeringen (se tabel 5 ovenfor). Men som det tidligere er nævnt, er netop stavfejlstypen ”slåfejl” (sammen med stavfejlstypen ”små og store bogstaver”) dér hvor der er mest uenighed om rangeringen informanterne imellem, og denne uenighed er også afspejlet i begrundelserne – til trods for at informanterne er enige (7 ud af 10) om at det er forståelsen rangeringen skal begrundes med.

De som har vurderet slåfejl som en ubetydelig fejl, begrundet det sådan her:

”fordi der kan jeg godt regne ud der skal stå ”kommer”” (Astrid om slåfejl).

”man ved jo hvad der skal stå. Det kan man læse ud fra sætningen.” (Tore om slåfejl).

”Man ville vide hvad det er de mener.” (Lucas om slåfejl).

”Hvis man ikke forstår hvad der menes, kan man jo bare skrive ”hvad mener du” ... Det er jo ikke en fejl, det er bare en fejl som alle andre”. (Mia om slåfejl).

Og så er der dem der bruger forståelse som et argument for at vurdere slåfejl som en alvorlig fejltype:

”Man kan ikke forstå sætningen” (Philip om slåfejl).

”Man kan misforstå sætningen” (Santi om slåfejl).

Der er altså delte meninger om hvorvidt slåfejl går ud over forståelsen eller ej, selvom informanterne er enige om at det er forståelse (og ikke fx kompetence) der er det vigtigste aspekt når man skal tage stilling til hvorvidt en slåfejl er en alvorlig forseelse eller ej.

3) Den sidste gruppe af stavfejl kategoriseret ud fra de begrundelser informanterne giver for rangeringen, indeholder kun én enkelt stavfejlstype, nemlig ”små og store bogstaver”. Denne stavfejlstype skiller

sig ud ift. de begrundelser der gives for rangeringen. Som det fremgår af tabel 5, er det i hvert fald ikke ”forståelse” informanterne mener at rangeringen af stavefejlstypen ”store og små bogstaver” skal begrundes med – informanterne begrundet derimod fortrinsvis deres rangering af ”store og små bogstaver” med argumenter der kan knyttes til ”stil”:

”Hvis det bare sker mellem venner så er det lige meget” (Chris om små og store bogstaver).

Her modificerer Chris sin vurdering (3,5) af stavefejlstypen ”små og store bogstaver” med at det er en fejl der er ok mellem venner. Hans svar, sammenholdt med rangeringen 3,5, kan tyde på at han på den ene side mener at man bør overholde retskrivningsreglerne hvad små og store bogstaver angår, MEN at det mellem venner kan accepteres. Det er altså et spørgsmål om stil – eller hvem modtageren er.

Den samme dobbelthed er der i informanten Philips svar. Philip giver først stavefejlstypen ”små og store bogstaver” karakteren 3,5 og hævder ”*Det retter jeg altid. Det er bare normal rutine*”. Fra eksempler på hans egne sms’er, som i interviewet netop er gennemgået, ved intervieweren at han har skrevet proprierne *simon* og *sofie* med små bogstaver i sine egne sms’er. Derfor spørger intervieweren ham om det også gælder sms’er, og påpeger dermed diskrepansen. Herefter ændrer Philip sit svar til ”*Men der er forskel på hvem man skriver til. Til venner 2-3. Hvis jeg skriver til min far eller bedsteforældre, så vil jeg nok sige 4-5*”. Philip præciserer altså at hans vurdering på 3,5 dækker over at der er forskel på hvilken stil man skriver i: om det er til venner (der betyder fejlen ikke så meget), eller om det er til forældre og bedsteforældre (der betyder fejlen en del). Igen bruges begrundelsen ”stil” altså til at modificere et svar.

Også informanten Pia bruger en præciserende modifikation til at begrunde sit svar:

”Forskel på efter punktum og i navne. Efter punktum = 5. Det synes jeg er vigtigt, det skal altid stå sådan. Peter = 5. Jylland = 4” (Pia om små og store bogstaver).

Igen bruges konteksten (her hvilke tilfælde af stavfejlstypen der er tale om) til at modificere og præcisere svaret. Intervieweren ved dog at Pia i sine egne sms'er har skrevet ”jylland” med lille begyndelsesbogstav, men konfronterer (desværre) ikke Pia med dette. Ellers havde hun måske også svaret at modtageren var afgørende for svaret. Men samlet set kan vi altså med de forhåndenværende begrundelser konstatere at den uenighed der er mellem informanternes vurdering af fejltypen ”små og store bogstaver”, i hvert fald i nogen grad kan skyldes at det er konteksten, dvs. modtager og stil der afgør om det er en alvorlig eller ubetydelig fejl, og informanterne er endog også uenige med sig selv – fordi konteksten er afgørende for hvordan de vil rangere stavfejlstypen.

De unges begrundelser for at rangere stavfejlstyperne som de gjorde, viste at kompetence spiller den største rolle ift. fejl ved stumme bogstaver og fejl ved dobbeltkonsonant, dvs. de to fejltyper som også blev vurderet som de alvorligste fejl. De er altså alvorlige fordi det er ”noget man burde kunne”. Ved stavfejlene nutids-*r*, særskrivning og slåfejl begrundede de unge rangeringen med at fejlene enten ikke påvirkede forståelsen eller netop gik ud over forståelsen. Ved disse fejl var det altså forståelse og ikke kompetence der blev fokuseret på. Endelig blev det som nævnt fremhævet ved vurderingen af fejl ved små og store bogstaver at det afhang af konteksten hvorvidt fejlene skulle vurderes som alvorlige eller ubetydelige: Blandt venner var det ubetydeligt, til ubekendte, forældre og bedsteforældre var det alvorligt.

KONKLUSION

Vi har i artiklen her præsenteret undersøgelser af hvordan unge bevidst (spørgeskema i Undersøgelse I og interviews i Undersøgelse II) og ubevidst (masketest i Undersøgelse I) forholder sig til stavfejl begået i de nye medier. De unge dømmer andre unge med nogle (typer af) stavfejl i facebookopdateringer som signifikant mindre kompetente, især intelligente, end unge med korrekt stavede opdateringer – et resultat der går imod Kreiner et al.s (2002) påvisning af at andres intelligens ikke spillede en rolle i bedømmelsen af stavfejl. Ingen af de udvalgte

fejltypen i vores undersøgelser afføder dog decideret positive indtryk hos den unge respondent, men særligt fejl ved stumme bogstaver og ved dobbeltkonsonant finder de unge alvorlige, sandsynligvis fordi de giver et indtryk af inkompetence – et resultat der går imod Elbro (2004), hvor det antoges at det var sjuskefejl der var mest irriterende, ikke kompetencefejl. Omvendt tyder det ikke på at de unge nedvurderer personer med sær- og sammenskrivningsfejl i facebookopdateringer, og der er heller ikke mange af de unge der i spørgeskemaet har svaret at de finder denne fejltypen alvorlig når den skrives på Facebook.

Undersøgelserne afkræfter den offentlige påstand om at de unge er ligeglade med hvordan de skriver på Facebook; det går de tværtimod højt op i. På baggrund af dette resultat, der bekræfter Stæhrs (2013) konklusion om at de unge ikke kan skrive frit i de nye medier som det antages af nogle, sammenholdt med Kristiansen et al.'s (2005) hypotese om at sprogforandringer i høj grad sker på baggrund af sprogholdninger, kan man konkludere at det ikke er sandsynligt at de unge generelt vil begynde at lave flere stavefejl på Facebook foreløbig. At de unge tilsyneladende ikke finder sær- og sammenskrivningsfejl, slåfejl og fejl ved store og små bogstaver særlig alvorlige i statusopdateringer, som Undersøgelse I viste, peger dog på at de unge måske vil lave flere fejl af denne type i fremtiden. Eftersom Undersøgelse II til dels modsagde det resultat fordi de unge her vurderede fejl ved små og store bogstaver og slåfejl som mere alvorlige end i Undersøgelse I, kan man konkludere at der af fejltypen er størst sandsynlighed for at der vil komme flere fejl i sær- og sammenskrivninger, der vurderes lavt i begge undersøgelser. Eller at der simpelthen er udbredt uenighed blandt de danske unge om disse typer af stavefejl, som nogle af de unges begrundelser i Undersøgelse II pegede på: Fx at vurderingen af fejl ved store og små bogstaver afhænger af den kontekst de laves i.

Vi har også i Undersøgelse II set de unges egne forklaringer på at de tre nævnte fejltypen ikke er særlig alvorlige, nemlig at man ofte kan forstå hvad der står ud fra sammenhængen. Når de unge så alligevel finder fejl ved stumme bogstaver, hvor det vel burde være ganske let at dechifrere betydningen af ordet da det manglende bogstav ikke kan høres, så alvorlige, må det forklares med at kompetence spiller en større rolle end forståelighed i forhold til holdninger til stavefejl. Såvel

undersøgelseernes kvalitative som kvantitative resultater peger således på at det i de nye medier er værre for de unge at være en dårlig staver end en doven staver. Ingen af delene afføder positive indtryk hos de unge, så vil man ikke nedvurderes i de nye medier, gør man bedst i at stave korrekt.

Et interessant resultat fra undersøgelseerne er desuden at de unge ikke ser fejl ved store og små bogstaver som særlig alvorlige når de skrives i de nye medier, mens det modsat i Kristiansen 2013: 65 ff. tyder på at det er en af de værste stavfejlstyper når det skrives i en kommunikationsform der ikke er ny, nemlig i en stil. Dette resultat stemmer overens med et andet resultat (fra Undersøgelse II), nemlig at alvorligheden af netop fejl i store og små bogstaver afhænger af hvem der skrives til, og hvilke typer af ord der er tale om: Holdningen til denne fejltype er simpelthen afhængig af konteksten.

Marianne Rathje
Institut for Sprog og Kommunikation
Syddansk Universitet
rathje@sdu.dk
mariannerathje.dk

Anna Kristiansen
Dansk Sprognævn
annak@dsn.dk

NOTER

- 1 Som et forarbejde til en studenteropgave på Sprogpsykologi ved Københavns Universitet,
- 2 Tak til professor ved Københavns Universitet Tore Kristiansen for støtte til signifikanstest.
- 3 Der er brugt Chi-Square "Goodness of Fit"-test. Signifikansniveauet er sat til 0,05.
- 4 For at kunne sammenligne med Undersøgelse II har vi vendt skalaen om ift. den skala som respondenterne i Undersøgelse I oprindeligt blev præsenteret for, men som kan opfattes som kontraintuitiv.
- 5 I den anden version af denne opdatering stavedes 'køter' med dobbeltkonsonant: 'køtter'.
- 6 En slags kodesprog med et alternativt alfabet af tegn og tal som ligner det latinske alfabet. *LEET* staves fx *1337*.
- 7 Resten af projektets samlede datamateriale består af de samme informanternes skolestile, facebookbeskeder, facebookopdateringer og sms'er.

LITTERATUR

- Androutsopoulos, Jannis (2011) "Language change and digital media: A review of conceptions and evidence". Tore Kristiansen & Nikolas Coupland (eds.): *Standard Languages and Language Standards in a Changing Europe*. Oslo: Novus Press. 145-159.
- Detlef, Claus & Jørn Lund (1986): *Stavning*. København: Dansk lærerforening.
- Elbro, Carsten (2004) "Irriterende stavfejl". *Mål og Måle*, 27 (3), 20-27.
- Garrett, Peter (2010) *Attitudes to Language*. New York: Cambridge University Press.
- Grann, Daisy S. (2012) *Unge underbevidste holdninger til bandeord - en masketest*. Upubliceret speciale indleveret ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab ved Københavns Universitet.
- Heidemann Andersen, Margrethe (2004) "Engelsk i dansk. Sprogholdninger i Danmark. Helt vildt sjovt eller wannabeagtigt og ejendomsmæglerkækt?" *Dansk Sprognavns skrifter* 33.
- Heidemann Andersen, Margrethe & Philip Diderichsen (2011) "Sjældne og sære sammensætninger". *NYS* 41. 40-65.
- Jensen, Torben Juel & Marie Macgaard (2010) "Hvor er bleven blevet af? Præteritum participium af stærke verber i Jylland", i: *Danske Talesprog* 10. 34-56.
- Kirilova, Marta (2006) "Han er fra Amager, men også lidt fra Afrika". Dansk med accent. *Københavnstudier i Tosprogethed*, bind 40. Københavns Universitet.
- Kreiner, David S., Summer D. Schnakenburg, Angela G. Green, Michael J. Costello & Anis F. McClin (2002) "Effects of Spelling Errors on the Perception of Writers". *The Journal of General Psychology*, 129(1). 5-17.
- Kristiansen, Anna (2013): "*Det er lidt dumt hvis man ikke kan stave, ik'?*" *Unge bevidste og ubevidste holdninger til stavfejl i statusopdateringer på Facebook*. Upubliceret speciale indleveret ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab ved Københavns Universitet.
- Kristiansen, Tore (1999) "Unge sprogholdninger i Næstved 89 og 98". *Danske Folkesprog* 41. 139- 162.
- Kristiansen, Tore, Tina Bruun Clausen & Merete Havgaard (2002) "Sprogholdninger hos unge i Nakskov". *Danske Talesprog*, 3. 17-70.
- Kristiansen, Tore, Peter Garrett & Nikolas Coupland (2005) "Introducing subjectivities in language variation and change". *Acta Linguistica Hafniensia*, vol. 37. 9-35.
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2008) *InterViem. Introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lambert, Wallace, Moshe Anisfeld & Grace Yeni-Komshian (1965) "Evaluational re-

- actions of Jewish and Arab adolescents to dialect and language variations”. *Journal of Personality and Social Psychology* 2. 84-90.
- Laursen, Ditte (2004) “Lær dansk med sms”. *Læsepædagogik*, 2/2004.
- Macgaard, Marie (2001) “Jeg er da stolt af at jeg er sønderjyde – altså sådan forholdsvis”. *Danske Talesprog* 2. 77-166.
- Macgaard, Marie (2005) “Language Attitudes, Norm and Gender”. *Acta Linguistica Hafniensia* 37. 54-80.
- Rathje, Marianne (2013) "sku alligevel ha købt penis forlænger creme :-). Afvigelser fra retskrivningsnormen i kommentarfeltet på ekstrasbladet.dk", H. I. Schoonderbeek Hansen, T. Thode Hougaard & P. Widell (red.): *14. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Aarhus Universitet. 333-354.
- Ritzau, Ursula (2007) *Almindelig fremmed dansk. En masketest-undersøgelse hos danske learnere af holdninger til dansk med accent*. Københavnerstudier i tosprogethed, bind 41. Københavns Universitet.
- Rotne, Lene (2009) “LEET/1337, reverse eller popsprog? Om unges akrobatik på hjemmesiden Arto”. *Nyt fra Sprognævnet*, 2009(2). 4-9.
- Stæhr, Andreas (2013) ”Languaging on the Facebook wall – emergent norms of language use on Facebook”. Max Spotti, Karel Arnaut, Jens Normann Jørgensen & Martha S. Karrebæk (red.) *Language and Superdiversity*. Routledge.
- Westergaard, Astrid (2013): ”De unge og sønderjysk – åbner facebook nye muligheder?”. Inger Schoonderbeek Hansen, Tina Thode Hougaard & Peter Widell (red.): *14. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Aarhus Universitet.

AVISARTIKLER:

- Christensen, Bodil (2013) ”Censor: Når jeg retter skoleelevernes stile, bliver jeg bekymret og mistrøstig”. *Politiken*, 25.5.2013.
- Giebner, Frauke & Dorrit Saictz (2011) ”Kan du stave til sagsbearbejdning?”. *Politiken*, 5.5.2011.
- Svanholm, Gitte & Line Vaaben Vennekilde (2007) ”Stavning: Selfølgelig er det viktikt at kunne stave riktikt”. *Politiken*, 6.2.2007.